

Vattuormen 17

Bebyggelsen i kvarteret det stora kvarteret Vattuormen uppfördes i omgångar under 1900-talets första decennier. Mot Kungsholms Hamnplan byggde E. Nathorst-Böös och Fastighets AB Vattuormen under åren 1907-1914 en rad högklassiga bostadshus som även inbegriper Garvargatan 3 och Norr Mälarstrand 22-24. Byggmästare var Per Sundahl och arkitekten var Hagström & Ekman. Denna fastighet, Vattuormen 17, uppfördes 1912-1913.

Georg Theodor Hagström härstammade från Älghult i Småland där han föddes 1866. Under åren 1887–1891 utbildade han sig på Kungliga tekniska högskolan och därefter följde ett par år på Konstakademien. 1894 var studierna avklarade och 1895 anställdes han av Agi Lindgren. Året därpå, 1896, ägnades till stora delar åt en studieresa till Tyskland och Italien.

Per Frithiof Laurentius Ekman föddes i Hälsingland 1871 och började 1890 på Uppsala Universitet där han studerade juridik, något han inte alls trivdes med. Därefter följde studier vid Kungliga Tekniska högskolan under åren 1892-93, men först 1897 tog han sin examen och då som specialelev. Även Ekman fick möjlighet att bege sig ut i Europa på en studieresa och besökte bl.a. Frankrike, England, Italien och Tyskland. 1896 började han på Agi Lindgrens kontor.

1898 öppnade de två kollegorna eget och drev verksamheten tillsammans fram till 1917 då Ekman lämnade firman. Året därpå avled Hagström och två anställda övertog firman och drev den vidare under namnet Bocander & Cronvall.

Hagström & Ekman var mycket produktiva och ritade ungefär 144 byggnader. Många fick en exteriör i jugend med inslag av barock och en hel del av dessa ligger på Östermalm och är av tämligen monumental karaktär, till exempel Strandvägen 7A-C, kvarteret Bodarna, Engelbrektsplan 2, och den f.d. Palladiumbiografen på Kungsgatan 65. Upplandsgatan 54 är ett annat fint exempel på en jugendbyggnad som de ritat och som omsluter en vacker gård. Ett extra intressant projekt var Hemgården på Östermalm som var Sveriges första kollektivhus. Lägenheterna var modernt inredda men saknade kök, istället hade de ett inventiöst serveringsrum. I huset fanns både centralkök, bageri och tvättinrättning.

Vattuormen 17 är ett bostadshus bestående av ett gathus i sex våningar med tillhörande flygel samt ett gårdshus i fem våningar. På bottenvåningen inreddes ett rum för portvakten samt en lägenhet om sex rum och kök. I gårdshuset en liten trerummare med tambur och köksalkov. På våningsplanen i gathuset en dubblett och en lägenhet om sex rum och kök. I gårdshuset en lägenhet om 4 rum och kök. Eftersom gårdshuset är en våning lägre än gathuset, saknas fyrarummaren på fem trappor. Trapphuset i gårdshuset användes också som köksingång till de stora lägenheterna i gathuset.

Dubbletter var en relativt vanlig lägenhetstyp vid den här tiden. De bestod av två rum och ofta fanns också en liten kokvrå eller någon form av kokskåp. Lägenhetstypen var avsedd för dem som inte ägnade sig åt köksarbete, men som önskade två ordentliga rum.

Samtliga lägenheter utom portvaktens rum försågs med både WC och bad- eller duschrum. Köken gjordes ovanligt stora och intill låg ett rum som var avsett för hembiträdet. Lägenheterna delades upp i en offentlig och en privat del. Till den sistnämnda hörde sovrum och kök, men även serveringsrum och badrum. Den offentliga delen innefattade sällskapsutrymmen med sal, salong och herrum. Den stora lägenheten i gathuset är för övrigt ett fint exempel på den s.k. kontinentalplanen, dvs ett par rum åt gatan och resten av våningen förlagd vinkelrätt mot gatufilen i en flygel in mot gården.

Många rum försågs enligt ritningarna med kakelugnar, men inte alla. Eventuellt kan det ha funnits en enklare centralvärmeanläggning i huset redan när det var nytt. Kakelugnar och element förekommer ibland sida vid sida vid denna tid och år 1913 började värmeledning bli vanligt i lite bättre hus.

Arkitektur

Vid sekelskiftet 1900 slog jugendstilen igenom och influenserna kom bl.a. från Frankrike och Österrike. Skillnaderna däremellan är tydliga då Wienerjugend är betydligt striktare med raka linjer och geometriska figurer, till skillnad från den franska som premierar ett mjukt, böljande formspråk. Framåt 1910 tar arkitekturen en ny riktning och de nationalromantiskt färgade fasaderna börjar bli vanliga. Ett pionjärverk på området är Carl Westmans byggnad för Läkaresällskapet vid Klara östra kyrkogata i Stockholm med tegelfasader och småspröjsade

fönster. Jugend och nationalromantik blandas ej sällan inom samma byggnad och de två stilarna existerar parallellt under några år.

Vattuormen 17 vilar på en granitsockel och dess bottenvåning är spritputsad. Portalen är också den i sten och den spröjsade porten ligger indragen från fasadlivet. Ovan bottenvåningen är fasaden slätputsad i samma färg och i husets mitt, från 1-4 trappor, finns ett mjukt svängt burspråk som avslutas av en balkong med smidesräcke på våning 5 tr. På ömse sidor av balkonger en prydnadsgavel, en frontespis, med fönster med välvd överdel. Denna översta våning är nämligen inkorporerad med taket vilket var vanligt vid denna tid. Husets fönster har vertikal spröjsning i de övre lufterna och är kopplade och de har bevarats från byggåret vilket om inte annat framgår av det vackra och idag så dyrbara munblåsta glaset.

Ombyggnader

Husets stora 6-rummare blev med tiden allt svårare att hyra ut och 1928 delades lägenheten på bottenvåningen upp så att kök och två sovrum blev en egen liten tvårummare med ingång från flygelns trapphus. 1933 gjordes samma operation på ytterligare några våningsplan och enligt uppgift är det bara högst upp i huset som det finns en odelad sexrumsvåning kvar. Några år senare, 1938, drogs en fullständig centralvärmeanläggning in och 1946 fick dubbletterna äntligen kokvrå.

På senare år har vinden inretts i omgångar och balkonger har monterats på gårdsflygeln.

Kvalitéer

1910-talet var en verklig brytningstid inom i bostadsbyggandet. Under decenniet ändrats mycket och när 1920-talet stod för dörren hade många hus både centralvärme och badrum, komforthöjande detaljer som vi tar för givna idag. De gamla innanfönstren var också ett minne blott och moderna kopplade fönsterbågar fanns i snart sagt varje nybyggt hus. Samtidigt dröjde fortfarande det sena 1800-talet kvar med rum i fil och stora, pampiga matsalar och inventiösa serveringsgångar och förvånansvärt och en och annan kakelugn. De nya värmesystemen ansågs nämligen inte helt pålitliga och då var det bra att ha en eller annan eldstad till hands.

Vattuormen 17 är ett mycket fint och välbevarat hus som visserligen ändrats en smula genom åren, men som i det stora hela bevarar

merparten av de ursprungliga detaljerna. Här finns stora rum i fil, burspråk, kakelugnar och vackra parketter och dessutom fältindelade väggar i några av sällskapsrummen. Det är detaljer som bidrar till trivseln och som inte står att uppbringa i senare tidens bostäder.

Ett urval av de boende i fastigheten 1914

Arnell T, Kriminalassistent

Ekelund J, Grosshandlare

Eklund A, Kassör

Hesser K, direktör

Johansson Cyrillus, arkitekt

Ohlsson A, Direktör

Reuterskiöld K A, Medicine kandidat